

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Кереньи, К. Введение в сущность мифологии / К. Кереньи, К. Г. Юнг // Душа и миф: шесть архетипов / К. Г. Юнг; пер. с англ. А. А. Юдина. – Киев: Совершенство; М.: Порт-Рояль, 1997. – Ч. 1. – С. 11–208.
2. Колас, Я. Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас; АН БССР, Ін-т літ.; рэдкал.: В. Барысенка [і інш.]. – Мінск: Маст. літ., 1972–1978. – Т. 1: Вершы, 1898–1917 / рэд. Ю. Пшыркоў; падрыхт. тэкстаў і камент. К. Піліповіч. – 1972. – 549 с.
3. Колас, Я. Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас. – АН БССР, Ін-т літ.; рэдкал.: В. Барысенка [і інш.]. – Мінск: Маст. літ., 1972–1978. – Т. 2: Вершы, 1917–1956 / рэд. П. Броўка; падрыхт. тэкстаў і камент. А. Харкевіч. – 1972. – 558 с.
4. Колас, Я. Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас. – АН БССР, Ін-т літ.; рэдкал.: В. Барысенка [і інш.]. – Мінск: Маст. літ., 1972–1978. – Т. 4: Аповяданні, 1906–1917 гг. / рэд. В. Барысенка; падрыхт. тэкстаў і камент. У. Ларчанкі. – 1973. – 341 с.
5. Колас, Я. Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас. – АН БССР, Ін-т літ.; рэдкал.: В. Барысенка [і інш.]. – Мінск: Маст. літ., 1972–1978. – Т. 6: Новая Зямля; Сымон-музыка: паэмы / рэд. М. Мушынскі; падрыхт. тэкстаў і камент. В. Дэконскай, У. Ларчанкі. – 1974. – 614 с.
6. Колас, Я. Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас. – АН БССР, Ін-т літ.; рэдкал.: В. Барысенка [і інш.]. – Мінск: Маст. літ., 1972–1978. – Т. 7: Рыбакова хата; Суд у лесе; Адплата: паэмы / рэд. І. Навуменка; падрыхт. тэкстаў і камент. В. Дэконскай. – 1974. – 444 с.
7. Сержпудоўскі, А. К. Казкі і аповяданні беларусаў Слуцкага павета / А. К. Сержпудоўскі. – Мінск: Універсітэцкае, 1998. – 270 с.
8. Шпилевский, П. М. Путешествие по Полесью и белорусскому краю / П. М. Шпилевский; подгот. текста С. А. Кузнецовой. – Минск: Полымя, 1992. – 251 с.
9. Юнг, К. Архетип и символ / К. Юнг. – М.: Ренессанс, 1991. – 297 с.

УДК 82.091

ПРАБЛЕМА СЯЛЯНСТВА Ў ПРОЗЕ ЯКУБА КОЛАСА І Е ЦЫ

Т. В. Лук'янава

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
Мінск, Рэспубліка Беларусь
lukjanava@gmail.com*

У артыкуле ў параўнальным аспекце разглядаюцца асаблівасці мастацкага раскрыцця праблем сялянства ў пераломныя моманты гісторыі (пачатак беларускай савецкай калектывізацыі, кітайскай сацыялістычнай “эпохі перамен”) у аповесці Якуба Коласа “Адшчапенец” і зборніку аповяданняў Е Цы “Ураджай”.

Ключавыя словы: аповесць Якуба Коласа “Адшчапенец”; зборнік аповяданняў Е Цы “Ураджай”; сялянства; калектывізацыя; рэвалюцыя; праблема; канфлікт; персанаж.

THE PROBLEM OF PEASANTRY IN THE PROSE OF YAKUB KOLAS AND YEH TZU

T. V. Lukyanava

*Belarusian State University
Minsk, Republic of Belarus
lukjanava@gmail.com*

In the article in a comparative aspect reveals the features of the artistic presentation of the problem of the peasantry at turning points in history (the beginning of the belarusian soviet collectivization, chinese socialist “era of change” in the story of Yakub Kolas “Renegade” and the storybook of Yeh Tzu “Harvest”).

Key words: the story of Yakub Kolas “Renegade”; the storybook of Yeh Tzu “Harvest”; the peasantry; collectivization; revolution; problem; conflict; character.

Да тэмы жыцця сялянства ў складаных, пераломных моманты гісторыі ХХ ст., калі сацыяльна-палітычныя канфлікты ў грамадстве дасягалі найбольшай вастрыні, звярталіся многія пісьменнікі. Сярод іх – класік беларускай літаратуры Якуб Колас і вядомы кітайскі празаік Е Цзы. Міжваенны перыяд, з заканчэння Першай да пачатку Другой сусветнай вайны, стаўся няпростым часам у развіцці ўсіх сфер грамадскага і культурнага жыцця, у тым ліку і літаратуры. Пісьменнікі знаходзіліся пад глыбокім уражаннем ад сацыяльных пераваротаў і войнаў, што знайшло адбітак у іх творчасці, пачынаючы ад выбару тэмы і жанру твораў і заканчваючы асаблівасцямі стылю. Сяляне аж да сярэдзіны ХХ ст. складалі большую частку насельніцтва Кітая і Беларусі. У Кітаі яны доўгі час жорстка прыгняталіся і жылі ў неверагодна цяжкіх умовах. У Беларусі ў 1920–1930-я гг. вёска перажывала складаны перыяд калектывізацыі. Вырашэнне сялянскай праблемы і пошук выйсця з цяжкага эканамічнага і сацыяльна-палітычнага стану стала найбольш актуальным пытаннем таго часу, абумоўліваючы тым самым зварот пісьменнікаў у сваёй творчасці да асвятлення жыцця сялянства ў перыяд вялікіх змен у традыцыйным ладзе жыцця.

У 1935 годзе ў свет выйшлі аповесць Якуба Коласа “Адшчапенец” [1] і зборнік апавяданняў Е Цзы “Ураджай” (з твораў якога сучасны беларускі чытач можа азнаёміцца дзякуючы перакладам на рускую мову [2]). Гэтыя творы беларускага і кітайскага пісьменнікаў аб’ядноўвае цікавасць іх аўтараў да асвятлення сацыяльных супярэчнасцей у жыцці простага народа, выкліканых складанай гістарычнай сітуацыяй, калі сялянства перажывала сур’ёзныя змены ў звыклым ладзе жыцця пад уздзеяннем новых камуністычных ідэй. Вядома, што Якуб Колас і Е Цзы не былі знаёмыя, але яны былі сучаснікамі, непасрэдна назіраўшымі падобную карціну “вялікіх пераменаў” у грамадстве першай трэці ХХ ст. Акрамя таго, яны добра ведалі працы рускіх пісьменнікаў-рэалістаў (асабліва творы Л. М. Талстога, М. Горкага), якія аказалі заўважны ўплыў на іх уласную творчасць. Шэраг твораў Якуба Коласа і Е Цзы 1930-х гадоў напісаны пад уплывам сацрэалізму. Рысы гэтага метаду добра відаць у аповесці Якуба Коласа “Адшчапенец” і зборніку апавяданняў Е Цзы “Ураджай”.

Вызначэнне агульных кропак у беларускім і кітайскім літаратурным працэсе таго часу, супастаўленне твораў прызнаных майстроў слова, безумоўна, паспрыяюць пашырэнню запатрабаваных у сучаснай навуцы даследаванняў у галіне параўнальнага літаратуразнаўства, у прыватнасці беларуска-кітайскіх літаратурных сувязяў. Выбар у якасці аб’ектаў даследавання аповесці Якуба Коласа “Адшчапенец” і зборніка апавяданняў Е Цзы “Ураджай”, які ўключае ў сябе шэсць твораў – “Багаты ўраджай”, “Агонь”, “Перад драцяной загарадай”, “Уначным дазоры”, “Стары Ян-цы сустракае Новы год”, “Правадыр”, абумоўлены не толькі адным часам напісання твораў і выкарыстаннем пісьменнікамі метаду сацрэалізму, але і выбарам формы невялікіх (аповесць і апавяданне) эпічных празаічных жанраў з аповедам ад трэцяй асобы і адной сюжэтнай лініі, блізкасцю праблематыкі і ідэйнага зместу, сродкаў стварэння і раскрыцця характараў персанажаў.

Зварот да аналізу літаратурнага працэсу ў Беларускай савецкай рэспубліцы міжваеннага часу і ў Кітаі 1920–1940 гг. паказвае, што ён быў складаным і неаднародным, перажываў моманты ўздыму і спаду, што перш за ўсё звязана з грамадска-палітычнай абстаноўкай. Хаця беларускі і кітайскі літаратурныя працэсы гэтага перыяду развіваліся не аднолькава, для іх характэрныя падобныя рысы. Па-першае, абедзве краіны ў гэты час знаходзіліся ў стадыі вялікіх пераўтварэнняў у грамадстве, звязаных з пераходам ад старога ладу жыцця да новага з сацыялістычнымі ідэаламі. Гэта знайшло адбітак у культуры і літаратуры праз увасабленне ў творах новай камуністычнай ідэалогіі. Па-другое, і беларускіх, і кітайскіх пісьменнікаў цікавяць аднолькавыя тэмы: 1) цяжкія наступствы для краіны разбуральных войнаў (Першая сусветная, Грамадзянская, Япона-кітайская); 2) захаванне сябе як нацыі і процістаянне захопніцкім інтарэсам іншых краін; 3) жыццё і лёс простага народа, асабліва ў вёсцы, таму што большую частку насельніцтва складалі менавіта сяляне. Аналіз таксама паказвае, што творчасць Якуба Коласа і Е Цзы 1930-х гадоў

знаходзілася ў рэчышчы адпаведных грамадска-палітычных і літаратурна-мастацкіх тэндэнцый.

У апавесці Якуба Коласа “Адшчапенец” знайшоў мастацкае выяўленне працэс калектывізацыі сялянскіх гаспадарак, які адбываўся на тэрыторыі беларускіх зямель у 20–30-х гадах ХХ ст. і аказаў вырашальны ўплыў на далейшае гістарычнае развіццё беларускага народа. На прыкладзе галоўнага героя Пракопа Дубягі аўтар паказвае, як мяняецца ўнутраны, псіхалагічны стан беларускага селяніна, вымушанага адмовіцца ад уласнай гаспадаркі на карысць калектывнай працы. Праз паказ персанажаў з рознымі жыццёвымі ўстаноўкамі, іх характараў Якуб Колас змог раскрыць канфлікт інтарэсаў і ўсю складанасць сітуацыі, у якую трапілі многія беларускія сяляне. Аўтар намацвае самыя балючыя кропкі ў душах герояў, агаліе іх унутраныя трывогі і страхі, крыўду і гнеў, надзеі і мары. Трэба адзначыць, што аўтар у многім ідэалізуе рэчаіснасць, калі паказвае наладжанае жыццё ў калгасе “Хваля рэвалюцыі”, а змены ў душы Пракопа адбываюцца, хоць і не адразу, але даволі хутка і рашуча, фарміруючы зусім новага, савецкага чалавека. У той жа час Якубу Коласу як рэалісту ў значнай ступені ўдаецца перадаць горыч жыццёвай праўды пра калектывізацыю і жорсткія, бескампрамісныя ідэалагічныя патрабаванні таго часу.

Усе апавяданні Е Цзы са зборніка “Ураджай” аб’ядноўвае адна праблема – зараджэнне, развіццё і ўмацаванне ў шырокіх масах кітайскіх сялян прагрэсіўных ідэй, звязаных з разбурэннем старога ладу і рэвалюцыйнымі пераменамі ў жыцці. У вобразах персанажаў і сюжэтах твораў аўтар рэалістычна ўзнаўляе поўнае нястачы жыццё простых сялян, такіх як Цао Юнь-пу. Лёс гэтага героя тыповы. У ім увасоблена ўсё тое, што адбывалася з кітайскімі сялянамі на працягу тысячы гадоў. Аўтар паказвае штодзённую барацьбу сялянскай сям’і за ўраджай, ад якога залежыць яе жыццё, з рознымі стыхійнымі бедствамі. Пры гэтым яна церпіць несправядлівасць і цяжкі прыгнёт з боку памешчыкаў і чыноўнікаў. Сутыкнуўшыся з рэальнасцю, Цао Юнь-пу разумее, што самая вялікая катастрофа – не прыродныя катаклізмы, а класавы прыгнёт і эксплуатацыя. Так аўтар паказвае, як пачынае абуджацца класавая свядомасць сялян. У вобразе сына Цао Юнь-пу аўтар увасабляе партрэт яркага прадстаўніка маладога пакалення сялян. Ён, у адрозненне ад бацькі, не сумняваецца ў выбары свайго шляху, без ваганняў удзельнічае ў сялянскім паўстанні, а пасля ўступае ў Чырвоную Армію.

У апавяданнях зборніка “Ураджай” аўтар паказвае канфлікт светапоглядаў двух пакаленняў. Кансерватыўная свядомасць старэйшага пакалення, якое вырасла і звыкла да традыцыйнага ладу жыцця, уступае ў канфлікт з рэвалюцыйнай свядомасцю маладога пакалення, якое імкнецца пазбавіцца старога ладу і перабудаваць усё грамадства на новы лад. Гэты канфлікт аўтар вырашае на карысць новых, рэвалюцыйных ідэй: старэйшае пакаленне абуджаецца, разумее, што лепшая будучыня звязана з рэвалюцыйнымі пераменамі, і падтрымлівае пратэст моладзі.

Адметнае месца ў зборніку займае апавяданне “Правадыр”, у якім намалюваны найбольш рэвалюцыйны вобраз ва ўсёй творчасці Е Цзы і ранняй кітайскай сацрэалістычнай літаратуры. Цётка Лю – гэта вобраз маці, якая аддала сваё жыццё за рэвалюцыю, вобраз шматпакутнай Радзімы, якая губляе сваіх сыноў і дачок дзеля лепшай будучыні.

Узнаўляючы жыццё сялянства ў пераломныя моманты гісторыі (пачатак беларускай савецкай калектывізацыі, кітайскай сацыялістычнай “эпохі перамен”), абодва пісьменнікі выкарыстоўваюць у сваёй творчасці мастацкі метада сацрэалізму. Але калі ў апавяданнях Е Цзы са зборніка “Ураджай” аўтар надзвычай праўдзіва перадае жыццёвыя карціны таго, што адбываецца, і перажыванні герояў, то ў апавесці Якуба Коласа “Адшчапенец” рысы сацыялістычнага рэалізму праяўляюцца вельмі ярка. Гэта бачна ў ідэалізацыі калгаснага жыцця і ў пэўным стэрэатыпным выяўленні герояў – станоўчых, з перадавымі поглядамі прадстаўнікоў новай улады і адмоўных персанажаў, якія не жадаюць прымаць камуністычныя ідэі. Абодвух пісьменнікаў хвалюе лёс простага народа ў складаных жыццёвых абставінах эпохі “вялікіх пераменаў”, калі разбураюцца звыклыя ўстоі і мяняецца светапогляд. Абодва пісьменнікі не даюць шырокай карціны таго, што адбываецца ў краіне (што ў значнай ступені абумоўлена абранымі жанрамі апавесці і апавядання), а праз вобраз цэнтральнага персанажа надзвычай тонка і праўдзіва паказваюць пераломны момант у душы героя, які мяняе яго адносіны да жыцця і вызначае яго далейшы лёс.

Асноўны канфлікт, які ўзнаўляе Е Цзы ў сваіх апавяданнях, мае характар пераважна адкрытай канфрантацыі паміж рознымі класамі грамадства (памешчыкі, чыноўнікі – сяляне), якая выліваецца ў барацьбу і гібель некаторых яе ўдзельнікаў. У Якуба Коласа ў апавесці няма адкрытага класавога супрацьстаяння, бунту ці ваеннага сутыкнення. Тут па розных бакі ідэалагічнай мяжы аказваюцца звычайныя сяляне, нават жыхары адной вёскі, суседзі, якія

прымаюць або не прымаюць новыя палітычныя ўмовы. Але ў абодвух пісьменнікаў ёсць героі, якія перажываюць унутранае развіццё і перамену ў поглядах. І гэты перамены ў бок прыняцця і падтрымкі новых сацыялістычных пераўтварэнняў.

Параўноўваючы герояў твораў Якуба Коласа і Е. Цы, можна адзначыць падабенства паміж некаторымі персанажамі, напрыклад Пракопам Дубягам і Цао Юнь-пу. Яны ўвабралі ў сябе лепшыя рысы простага народа – праўдзівасць, працавітасць, жыццёвую трываласць і духоўную моц. Іх сыны – Андрэй, Мікіта, Лі Цю – таксама маюць падобныя рысы, увасабляючы сабой маладое прагрэсіўнае пакаленне. У абодвух аўтараў старэйшае пакаленне, хоць і не адразу, але мяняе свае погляды і ідзе следам за дзецьмі шляхам сацыялістычных пераўтварэнняў.

Сродкі мастацкай выразнасці, якія выкарыстоўваюць Якуб Колас і Е. Цы, разнастайныя, але ў аднолькавай ступені сведчаць пра талент і высокае майстэрства пісьменнікаў. Адметнай рысай стылю абодвух пісьменнікаў з'яўляецца асаблівая ўвага да дэталей і выяўлення ўнутранага свету персанажаў (псіхалагізму).

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Колас, Я. Адшчапенец [Электронны рэсурс] / Я. Колас // Беларуская палічка. – Рэжым доступу: http://knihi.com/Jakub_Kolas/Adscapienies. – Дата доступу: 18.09.2021.
2. Цы, Е. Урожай / Е. Цы. – М.: Гослитиздат, 1961. – 248 с.

УДК 821.161.3.09 (091):82-94

ТЭНДЭНЦЫІ МАДЭРНІЗМУ Ў ТВОРЧАСЦІ М. БАГДАНОВІЧА

Н. Я. Анапрэнка

Нацыянальная бібліятэка Беларусі

Мінск, Беларусь

AnapreenkoNatalia@tut.by

Разглядаецца творчасць беларускага паэта М. Багдановіча ў кантэксце славянскіх літаратурных сувязяў пачатку XX ст., у перыяд узмацнення інтэграцыйных працэсаў, якія засведчылі тыпалагічную сувязь сусветных літаратур, іх плённы шматгранны ўплыў. Праводзіцца аналіз светапоглядных і эстэтычных пошукаў выдатнага майстра слова, раскрываюцца рысы яго індывідуальнага стылю ў сувязі з тагачаснымі літаратурнымі традыцыямі.

Ключавыя словы: міжнацыянальныя літаратурныя кантакты; мастацкая інтэрпрэтацыя; самаідэнтыфікацыя; мадэрнізм; фальклор; самабытнасць.

TRENDS OF MODERNISM IN THE WORKS BY M. BOGDANOVICH

N. Ya. Anapreenka

National library of Belarus

Minsk, Republic of Belarus

AnapreenkoNatalia@tut.by

The article is devoted to examining works by Belarusian poet M. Bogdanovich in the context of Slavonic literary connections of the beginning of the 20th century, in the period of intensification of integration process which witnessed typological connection of the world literatures, their productive and many-sided reciprocal influence. The author carries